

«Ύμνος στην Ελευθερία»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΙΔΡΥΜΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ'
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ'
Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή

ΜΕ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ιούνιος 2013

Οι χώρες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Ευρώπη, χάρτης 1684, S. Sanson.

Σημεία ελληνικής πατρίδας Κύπρου, σύγχρονο πιστό αντίγραφο της αυθεντικής που βρίσκεται στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Αθηνών, Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου, Λευκωσία.

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:

Τερέζα Λαμπριανού, Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης
Αιμιλία Άππιου, Τζούλια Ηλιάδου, Κατερίνα Κουκουμά, Χριστίανα Ματσουκάρη,
Αγγελική Νάτσιου, Έλενα Χατζηπιερή, Σύμβουλοι Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Εικαστικής
Αγωγής Επαρχιακού Γραφείου Παιδείας Λευκωσίας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑ:

Τερέζα Λαμπριανού, Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης Υπουργείου Παιδείας
και Πολιτισμού
Δρ Ιωάννης Ηλιάδης, Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και της Πνακοθήκης Ιδρύματος
Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΧΡΩΜΑσυν

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΩΝ: Zedem Media

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ: Ελπιδοφόρος Νεοκλέους, Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης

Έκδοση: 2012

Έκδοση: 2013 αναθεωρημένη

Εκτύπωση: R.P.M. Lithographica Ltd

© Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού 2013

Φωτογραφικό υλικό και κείμενα για τους πίνακες της Πνακοθήκης:

Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'

ISBN 978-9963-0-1467-5

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΥΠΡΟΥ - ΙΔΡΥΜΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ΄
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ΄**

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
στην Πινακοθήκη του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄**

«Ύμνος στην Ελευθερία»

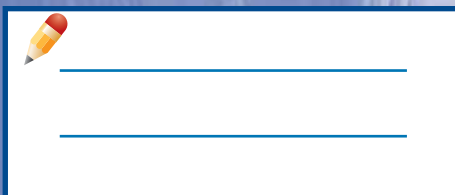
Βιβλίο για τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ και ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Τερέζα Λαμπριανού, Επιθεωρήτρια Δημοτικής Εκπαίδευσης Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού
Δρ Ιωάννης Ηλιάδης, Διευθυντής Βυζαντινού Μουσείου και της Πινακοθήκης Ιδρύματος
Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΧΡΩΜΑΣυν

**ΜΕ ΤΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2013**

Εισαγωγή

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, «Ύμνος στην Ελευθερία», του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', καλεί όλους /ες - εκπαιδευτικούς και μαθητές/τριες - να ταξιδέψουν στον κόσμο των ρομαντικών φιλελλήνων καλλιτεχνών του 19ου αιώνα, οι οποίοι εμπνεύστηκαν από την ελληνική επανάσταση του 1821.

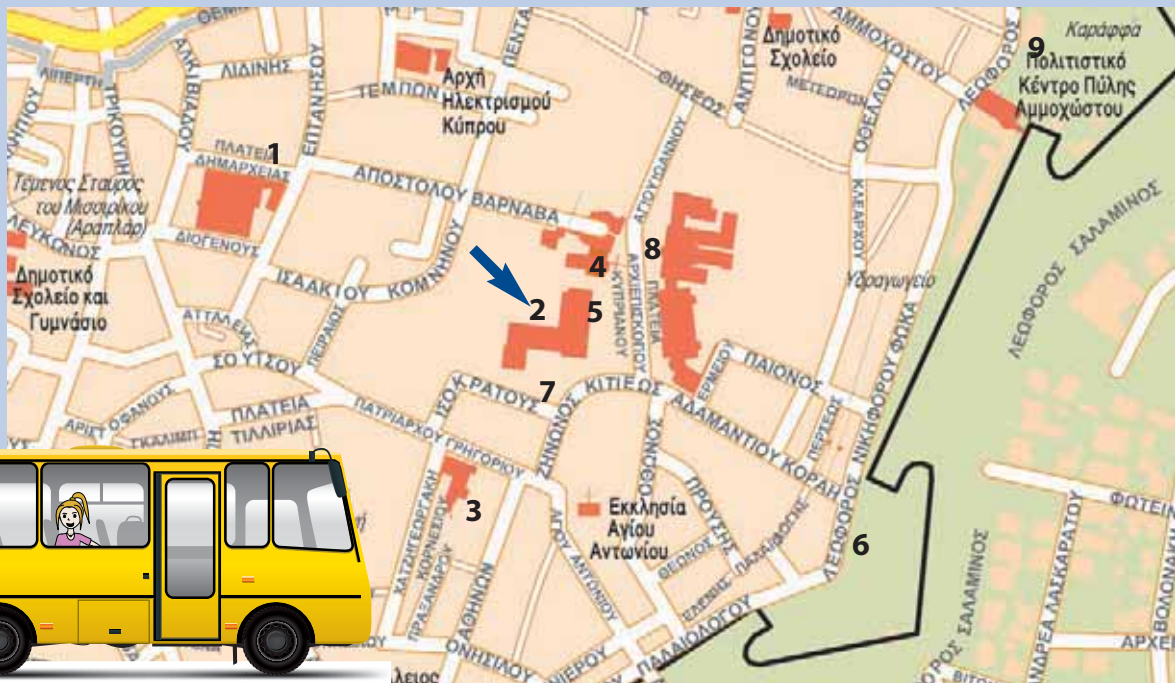
Πολύτιμη βοήθεια, στο ταξίδι αυτό, προσφέρει το παρόν, ομότιτλο βιβλίο, καθώς περιλαμβάνει σημαντικά έργα που απαθανατίζουν τον αγώνα των Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους από τους Τούρκους, όπως και τη συμμετοχή της Κύπρου στον αγώνα για ελευθερία. Επιπρόσθετα στο βιβλίο παρουσιάζονται και αξιόλογα αντικείμενα-μαρτυρίες από τις ένδοξες εκείνες στιγμές της νεότερης ιστορίας μας.

Ακολουθώντας τις διαδρομές του εκπαιδευτικού προγράμματος και μέσα από τις σελίδες του βιβλίου θα ζωντανέψουν στιγμές όπως η ηρωική ζωή των αρματολών και κλεφτών, η θυσία των γυναικών του Ζαλόγγου, ο αγώνας των υπέρμαχων του Μεσολογγίου, η θυσία του Εθνομάρτυρα της Κύπρου, Αρχιεπισκόπου Κυπριανού και των Κύπριων υπερασπιστών της ελευθερίας, ο ενθουσιασμός των αγωνιστών και του λαού, όταν ελευθερώθηκε η Ελλάδα το 1830. Προκύπτει για μια ακόμη φορά, μέσα όμως από την τέχνη, ότι η ζωή των Ελλήνων ήταν ένας συνεχής αγώνας για την ελευθερία. Η ελευθερία άλλωστε αποτελεί βασικό συστατικό της ιδιοσυγκρασίας των Ελλήνων, όπως την ύμνησε ο Διονύσιος Σολωμός.

Το Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, «Ύμνος στην Ελευθερία», θα δώσει ευκαιρίες και κίνητρα για δημιουργίες μέσα από διάφορα μέσα, υλικά και τεχνικές, αλλά και θα τονίσει την αξία της ελευθερίας, ιδιαίτερα για την ημικατεχόμενη πατρίδα μας, που προσδοκεί την απελευθέρωση και την επανένωση των εδαφών και του λαού της.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	2	Δημιουργώ τον δικό μου ύμνο στην ελευθερία	25
Γενικές οδηγίες	3	Λεξιλόγιο	26
Οι ρομαντικοί καλλιτέχνες υμνούν την ελευθερία	4	Αποσπάσματα από το ποίημα του Β. Μιχαηλίδη «Η 9η Ιουλίου 1821»	28
Οι Κύπριοι καλλιτέχνες υμνούν την ελευθερία	16	Λίγα λόγια για τους πίνακες	29
Η συμμετοχή των Κυπρίων στους αγώνες του Έθνους	22	Βιβλιογραφία	32
Καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο υμνούν την ελευθερία	23	Κατάλογος έργων/αντικειμένων (βλέπε εσώφυλλο του οπισθόφυλλου)	

1 Δημοτικό Κέντρο Τεχνών	5 Καθεδρικός Ναός Αγίου Ιωάννη
2 Βυζαντινό Μουσείο και Πινακοθήκη
Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄	6 Μνημείο Ελευθερίας
3 Οικία Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου	7 Αρχιεπισκοπή Κύπρου
4 Μουσείο Λαϊκής Τέχνης	8 Παγκύπριο Γυμνάσιο
	9 Πύλη Αμμοχώστου

Γενικές οδηγίες

Τα κείμενα μέσα σε μοβ πλαίσιο αναφέρονται σε καλλιτέχνες και ιστορικά γεγονότα.

Τα κείμενα μέσα σε πράσινο πλαίσιο αναφέρονται σε δημιουργικές ασκήσεις και σε εργασίες για προβληματισμό και σχολιασμό.

Γράφω και σχεδιάζω

Κολλώ αυτοκόλλητα

Δημιουργώ

Σκέφτομαι, προβληματίζομαι και σχολιάζω

Οι ρομαντικοί καλλιτέχνες υμνούν την ελευθερία

Ο ρομαντισμός αποτελεί καλλιτεχνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στις αρχές του 19ου αιώνα στη Δυτική Ευρώπη. Οι ρομαντικοί καλλιτέχνες ζωγράφιζαν, μεταξύ άλλων, τους αγώνες των λαών για ελευθερία. Οι Έλληνες για τετρακόσια χρόνια αγωνίζονταν να ελευθερωθούν και ο αγώνας τους ενέπνευσε πολλούς ρομαντικούς καλλιτέχνες να δημιουργήσουν έργα με σκηνές από την ελληνική επανάσταση του 1821.

1 Αρματολοί και κλέφτες

Οι αρματολοί και οι κλέφτες ήταν οι αρματωμένοι Έλληνες που πολεμούσαν τον κατακτητή Τούρκο στα βουνά και προστάτευαν το εκλαβωμένο ελληνισμό. Ο ρομαντικός καλλιτέχνης Μ. Decaisne (1799-1852) ζωγράφησε μια σκηνή με τους αρματολούς και τους κλέφτες.

Μ. Decaisne «Αρματολοί και κλέφτες», ελαιογραφία σε καμβά, 1826

- Κοίταξε προσεκτικά στον πίνακα τους αρματολούς και τους κλέφτες.
Τι, άραγε, να σκέφτονται;

Ο πίνακας «Αρματολοί και κλέφτες» που βρίσκεται στην Πινακοθήκη του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ είναι παραλλαγή του διπλανού έργου με τίτλο «Αποτυχία Επιχείρησης» που επίσης χρονολογείται το 1826 και βρίσκεται στο Μουσείο Μπενάκη, στην Αθήνα. Εντόπιζε τις ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στα δύο έργα.

Πόσο σημαντικό είναι το βάθος (φόντο) σε ένα έργο τέχνης; Πώς επηρεάζει το φόντο τα συναισθήματα που δημιουργεί ο πίνακας; Πώς αλλάζει το νόημα του έργου;

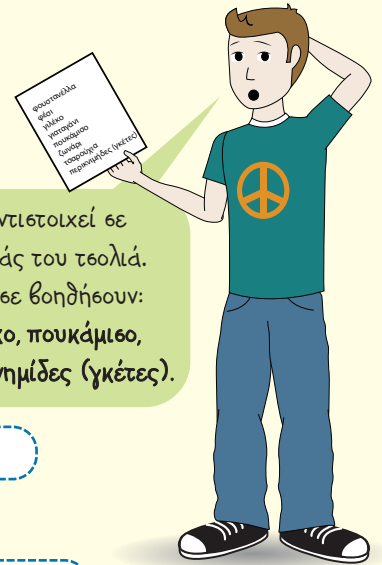

Προσπάθησε να φανταστείς και να ζωγραφίσεις το φόντο έτσι ώστε να δώσεις μια ειρηνική διάθεση στον πίνακα.

Ανδρική παραδοσιακή ελληνική ενδυμασία που φοριόταν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας την εποχή της Επανάστασης.

 Γράψε τη λέξη που αντιστοιχεί σε κάθε μέρος της φορεσιάς του τσολιά. Οι πιο κάτω λέξεις θα σε βοηθήσουν: φουστάνελα, φέσι, γιλέκο, πουκάμισο, ζωνάρι, τσαρούχια, περικνημίδες (γκέτες).

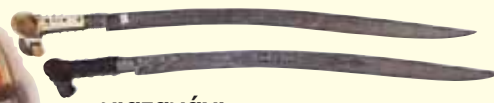

Χρησιμοποίησε τα αυτοκόλλητα από το βιβλίο για να εφοδιάσεις τον αρματολό με τα απαραίτητα όπλα.

καριοφίλι

γιαταγάνι

πιστόλα

μαχαίρι

Η έξοδος του Μεσολογγίου

Οι Μεσολογγίτες μετά από στενή πολιορκία ενός χρόνου και μπροστά στον κίνδυνο της σκλαβιάς και του θανάτου από πείνα, αποφάσισαν την ηρωική έξοδο. Η νύχτα της 10ης Απριλίου 1826 θα μείνει για πάντα στην ιστορία ως σύμβολο θυσίας στο βωμό της ελευθερίας.

Ποια χρώματα κυριαρχούν;
Τι συναισθήματα σου δημιουργούν; Ποια χαρακτηριστικά
του ρομαντισμού μπορείς να εντοπίσεις;
Στη σελίδα 27 υπάρχουν στοιχεία που
θα σε βοηθήσουν.

G. Mazzola,
«Η Έξοδος του Μεσολογγίου»
ελαιογραφία σε καμβά, 19ος αιώνας

Προσωπογραφία του Διονύσιου Σολωμού, 1856, που αποδίδεται σε άγνωστο καλλιτέχνη ή στον Προσαλέντη

Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι Σχεδιάσμα Β'

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει.
Λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· Στα μάτια η μάνα μνέει*.
Στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω γω στο χέρι;
Σπού συ μούγινες βαρύ κι ο Αγαρηνός* το ξέρει».

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

*μνέει = ορκίζεται

*Αγαρηνός = Τούρκος

Ο εθνικός ποιητής των Ελλήνων, ο Διονύσιος Σολωμός, έγραψε το ποίημα «Ύμνος εις την Ελευθερίαν». Οι δύο πρώτες στροφές αποτελούν τον εθνικό ύμνο της Ελλάδας και της Κύπρου.

Ύμνος εις την Ελευθερίαν Δ. Σολωμός, 1823

Σε γνωρίζω από την κόψη
Του σπαθιού την τρομερή,
Σε γνωρίζω από την όψη
Που με βία μετρά τη γη.

Απ' τα κόκαλα βγαλμένη
Των Ελλήνων τα ιερά,
Και σαν πρώτα ανδρειωμένη,
Χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά !

Διάβασε τις πληροφορίες για το Μεσολόγγι στη σελίδα 26 και τους στίχους από το ποίημα του Διονύσιου Σολωμού «Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι». Ακολουθώντας, έναν ρομαντικό καλλιτέχνη, δοκίμασε να ζωγραφίσεις τη σκηνή που περιγράφει ο ποιητής, λίγο πριν από την έξοδο του Μεσολογγίου.

3

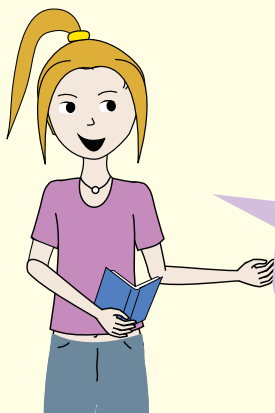
Ο χορός του Ζαλόγγου

Πολλοί καλλιτέχνες, παλαιότεροι και σύγχρονοι, συγκινήθηκαν από την αυτοθυσία των Σουλιωτισσών και δημιούργησαν ανάλογα έργα, όπως τα πιο κάτω:

Παρατήρησε προσεκτικά τα δύο έργα. Σχολίασε πώς κατάφεραν οι δημιουργοί να αναπαραστήσουν τις Σουλιώτισσες που, αρνούμενες να πιαστούν αιχμάλωτες στους Τούρκους, έδωσαν τα χέρια και έσυραν το χορό, καταλήγοντας στο γκρεμό του Ζαλόγγου.

«Ο Χορός του Ζαλόγγου», ελαιογραφία σε καμβά, Γαλλική Σχολή, 19ος αι.

Είναι το περίφημο μνημείο του Ζαλόγγου και είναι έργο του γλύπτη Γ. Ζογγολόπουλου και του αρχιτέκτονα Π. Καραντινού. Αποτελείται από 5000 λαξευτές λευκές πέτρες, που συμβολίζουν τις ένδοξες Σουλιώτισσες. Το μνημείο έχει 15 μ. ύψος και 45 μ. μήκος! Χρειάστηκε 6 χρόνια για να ολοκληρωθεί!

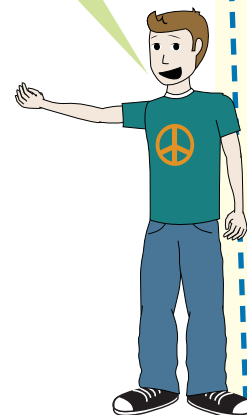
Κοίταξέ! Τι τεράστιες φιγούρες!

Πιο κάτω φαίνονται σε μεγέθυνση
μερικά πορτρέτα του πίνακα
«Ο χορός του Ζαλόγγου».

Τι δείχνει η έκφραση στα πρόσωπά τους;
Ποιον ή τί νομίζεις ότι κοιτάζουν με αυτό
το βλέμμα;

Γράψε τι μπορεί να
λένε και να αισθάνονται.

4

Χορός στην Πνύκα

Η Ελλάδα έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1830 με μερικά μόνο εδάφη: την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια και μερικά νησιά του Αιγαίου. Μετά από πολλούς αγώνες, οι Έλληνες κατάφεραν να ελευθερώσουν και τα υπόλοιπα εδάφη.

P. Bonirote, «Χορός στην Πνύκα», ελαιογραφία σε καμβά, Αθήνα, 1842

Εντόπισε στον πιο πάνω πίνακα τα στοιχεία που δείχνουν την εορταστική ατμόσφαιρα της απελευθέρωσης.

Σύγκρισε το έργο «Ο χορός του Ζαλόγγου» (σελ. 10) με το έργο «Χορός στην Πνύκα» στα πιο κάτω σημεία:

χρώματα

σύμβολα: η ώρα του δειλινού και ο σταυρός/ο ήλιος, η Ακρόπολη και η ελληνική στολή

φιγούρες (κίνηση και έκφραση)

ενδυμασία

φόντο - συμμετοχή στοιχείων της φύσης

συναίσθημα

Στις φιγούρες του πίνακα μπορείς να διακρίνεις όλα τα μέρη της γυναικείας παραδοσιακής ενδυμασίας όπως περιγράφονται και στο πιο κάτω κείμενο. Συμπλήρωσε τα κενά με τις ακόλουθες λέξεις:

γιλέκα, ειγκούνι, πουκάμισο, φόρεμα, ζακέτες, κεφαλόδεσμο, φούστα, ζωνάρι, ποδιά

Η γυναικεία φορεσιά αποτελείται από:

το μακρύ π....., το φ..... με μανίκια, που ήταν ανοιχτό μπροστά και φοριόταν πάνω από το πουκάμισο και το δ..... ένα ολόμαλλο ρούχο, επίσης ανοιχτό μπροστά αλλά χωρίς μανίκια. Άλλο ενδιαμέσο ένδυμα είναι η φ..... Όλες οι ενδυμασίες συμπληρώνονται με διάφορα γ..... και ζ.....

Τη μέση τη ζώνει ένα ζ..... Χαρακτηριστική στις γυναικείες χωρικές φορεσιές είναι η π..... με πλούσια διακόσμηση.

Στο κεφάλι φοριέται το λεγόμενο κ..... με περίπλοκους εχηματισμούς. Στα πόδια φοριούνται κάλτσες, σε μήκος ανάλογο με το μήκος του πουκάμισου. Οι γυναικείες φορεσιές είναι φορτωμένες από ποικίλα είδη κοσμημάτων που στολίζουν το κορμί και το κεφάλι.

Στις φιγούρες αποσιάζουν μερικά τμήματα από τις φορεσιές τους. Σχεδιάσε και χρωμάτισέ τα με βάση τον πίνακα στη σελίδα 12.

Σήμερα οι ελληνικές γυναικείες και ανδρικές παραδοσιακές ενδυμασίες δεν χρησιμοποιούνται γιατί έχουν αντικατασταθεί από τις σύγχρονες ενδυμασίες.

Πού και πότε χρησιμοποιούμε αυτές τις ενδυμασίες; Ποια μέρη των ενδυμασιών, νομίζεις ότι θα μπορούσαν να ταιριάξουν με τον τρόπο που ντυνόμαστε σήμερα;

«Χωρική της Αττικής»,
ελαιογραφία σε
καμβά, Γαλλική
Σχολή, 19ος αι.

Karl Wieland, «Παπαφλέσας», ελαιογραφία σε καμβά,
Αυστριακή Σχολή, 19ος αι.

Carl Krazeisen,
«Κωνσταντίνος Μπότσαρης», 19ος αι.

J.E.Liotarol,
«Κόρη της Χίου»,
ελαιογραφία σε
καμβά, 18ος αι.

Ήθελε η ώρα να δημιουργήσεις.
Διακόσμησε το δικό σου ρούχο με τα
μοτίβα από τις παραδοσιακές ενδυμασίες
που ξεχώριζαν για τον πλούτο, την
ομορφιά και τα περίτεχνα, κεντημένα μοτίβα.

Κύπριοι καλλιτέχνες υμνούν την ελευθερία

Το 1570-71 η Κύπρος έπεσε στα χέρια των Οθωμανών Τούρκων. Όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση του 1821, οι Κύπριοι ήθελαν να ξεσηκωθούν, αλλά οι Τούρκοι αντέδρασαν με σφαγές, διώξεις και λεηλασίες.

5

Τα γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821 στην Κύπρο

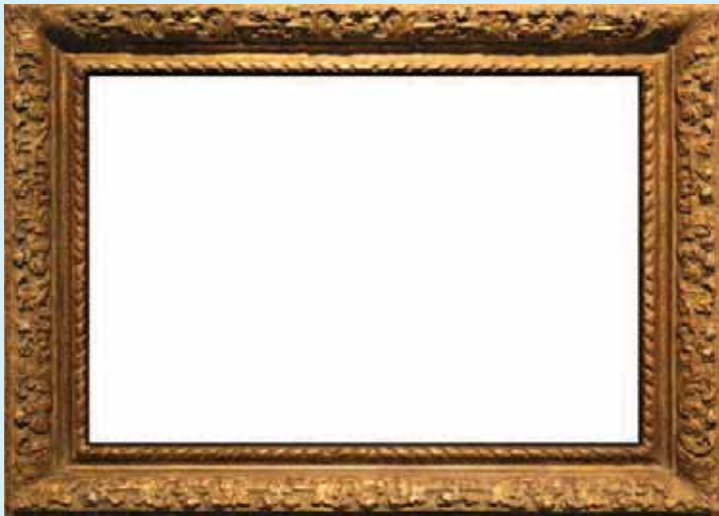
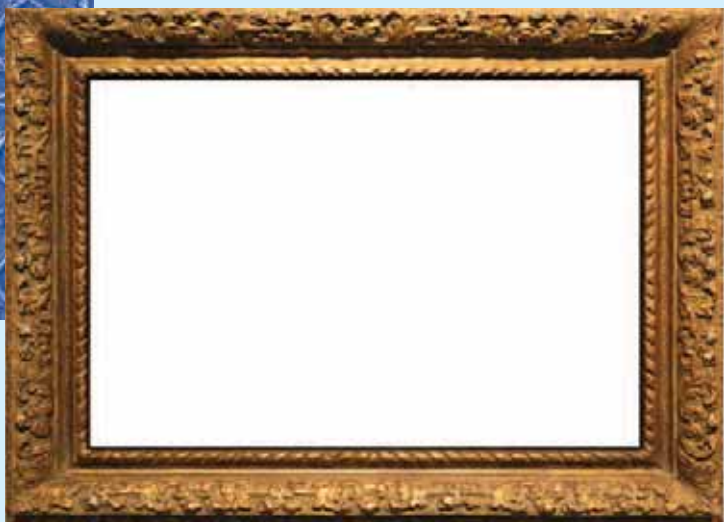
Μ. Κάσιαλος, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός πριν τον απαγχονισμό του», ελαιογραφία σε καμβά, 20ός αιώνας

Ο αυτοδίδακτος καλλιτέχνης Μιχαήλ Κάσιαλος ζωγράφισε την τραγικότερη πτυχή των δεινών του Ελληνισμού της Κύπρου κατά την Τουρκοκρατία.

Τί παρατηρείς για τον τρόπο με τον οποίο ο Κάσιαλος ζωγράφισε τις φιγούρες και το φόντο; Στη σελίδα 27 υπάρχουν πληροφορίες για τη ναΐφ τέχνη και τα χαρακτηριστικά της. Εντόπισε κάποι ααπό αυτά τα χαρακτηριστικά στο έργο του Κάσιαλου.

Ο Κύπριος καλλιτέχνης Γιώργος Μαυρογένης δημιούργησε, το 1971, μια σειρά από πέντε ελαιογραφίες σε ξύλο που διηγούνται τα γεγονότα από τη σύλληψη μέχρι τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, στις 9 Ιουλίου 1821.

Χρησιμοποιώντας τα αυτοκόλλητα του βιβλίου, τοποθέτησε τις φωτογραφίες των έργων με τη σωστή σειρά, για να μπορείς να διηγηθείς τα γεγονότα από την αρχή μέχρι το τέλος. Κάτω από το κάθε έργο κόλλησε και τον τίτλο που ταιριάζει.

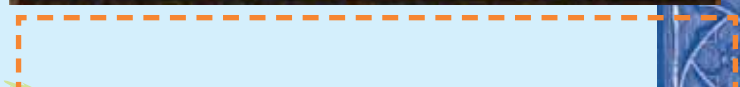

Μαυσωλείο των μαρτύρων της 9ης Ιουλίου 1821, Γ. Δημητριάδη, περίβολος Ιερού ναού Φανερωμένης, Λευκωσία.

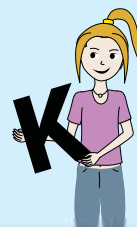
M. Anselme,

«Προσωπογραφία Αρχιεπισκόπου Κυπριανού»,
ελαιογραφία σε καμβά, 1966

Στις σελίδες 28 και 29 του βιβλίου σου μπορείς να διαβάσεις αποσπάσματα από το ποίημα του Βασιλή Μιχαηλίδη «Η 9η Ιουλίου 1821». Οι πλαισιωμένες στροφές είναι αυτές που έδωσαν έμπνευση στο Μαυρογέννη να δημιουργήσει τα έργα του. Μπορείς να διακρίνεις ποια στροφή αντιστοιχεί στο κάθε έργο του; Σχολίασε με το δάσκαλό/λα σου τον τρόπο που απεικόνισε τους στίχους ο καλλιτέχνης. Δοκίμασε και εσύ να δημιουργήσεις τα δικά σου έργα από τις στροφές του ποιήματος.

Ο Κάσιαλος και ο Μαυρογένης ζωγράρισαν το γεγονός της σύλληψης του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού με διαφορετική τεχνική. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείς;

Μπορείς να συγκρίνεις τα δύο έργα σχολιάζοντας τα πιο κάτω σημεία;

Έκφραση στα πρόσωπα

Κίνηση στις ανθρώπινες φιγούρες

Όγκος, φωτισμός

Βάθος (φόντο) – προοπτική

Παρά τα τραγικά γεγονότα της 9ης Ιουλίου 1821, με τη σφαγή πολλών προκρίτων και τον απαγχονισμό του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού, πολλοί Κύπριοι αγωνιστές δεν λογάριασαν τον κίνδυνο και πολέμησαν σε διάφορες μάχες της επαναστατημένης Ελλάδας. Πιο κάτω φαίνονται τα μνημεία που είναι αφιερωμένα προς τιμήν τους.

Θ. Θεοδούλου,
μπρούντζινη προτομή του Ιωάννη
Σταυριανού (1804-1889).
Βρίσκεται στη γενέτειρα
του ήρωα, Λόφου.

Θ. Θεοδούλου,
Γύψινο πρόπλασμα της
μπρούτζινης προτομής στο
μνημείο της Λόφου, 1994.

Ιωάννης Σταυριανός. Προσωπογραφία, λάδι σε
καμβά, που ανήκει στον Ιουστίνο Σταυριανό,
απόγονο του ήρωα.

Το μνημείο των Κυπρίων Αγωνιστών στο Μεσολόγγι

Ν. Κοτζαμάνη,
«Η Κύπρος στεφανωμένη»

Το μνημείο είναι αφιερωμένο στους Κύπριους αγωνιστές: Παντελή Γεωργίου Ορφανό, Ιωάννη Κύπριο, λοχαγό φάλαγγος, Καπετάν Ιωάννη Κύπριο, Γιάννη Πασαπόρτη από την Κοίλη και Χατζηχριστόδουλο Κοκκινόφτα, που πολέμησαν στο Μεσολόγγι. Το μνημείο βρίσκεται στον Κήπο των Ηρώων στη πόλη του Μεσολογγίου.

Βρες εικόνες ή φωτογραφίες που να δείχνουν μνημεία αφιερωμένα στους Κύπριους αγωνιστές της ελευθερίας και παρουσιάσέ τις στην τάξη σου. Κόλλησε μια φωτογραφία ενός μνημείου προς τιμήν των Κυπρίων αγωνιστών, που έχεις επισκεφθεί.

6 Η συμμετοχή των Κυπρίων στους αγώνες του Έθνους

Η συμμετοχή των Κυπρίων στους αγώνες του Έθνους δεν περιορίζεται στην Ελληνική Επανάσταση του 1821, αλλά συνεχίστηκε σε όλους τους αγώνες του Ελληνισμού: στους Βαλκανικούς πολέμους 1912-13, στη μικρασιατική εκστρατεία 1919-1922 και στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Στους Βαλκανικούς πολέμους συμμετείχαν περίπου 1.800 Κύπριοι εθελοντές, από τους οποίους 55 σκοτώθηκαν κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων.

Ο Χαραλάμπος Θεοδοσίου (1893-1921) υπηρέτησε ως εθελοντής αξιωματικός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους (1912-13). Συμμετείχε επίσης στη μικρασιατική εκστρατεία και τραυματίστηκε θανάσιμα στη μάχη του Σαγγάριου, το 1921.

Ανάμεσα στα λίγα πράγματα που οι Μικρασιάτες πρόσφυγες φρόντισαν να πάρουν μαζί τους ήταν τα εικονίσματά τους και εκκλησιαστικά κειμήλια. Η αγία Θέκλα, που εικονίζεται δίπλα, προέρχεται από το Ικόνιο, που ήταν η γενέτειρά της.

Χάρτης του 1912 που παρουσιάζει τα ελληνικά σχολεία και τις εκκλησίες στη Μικρά Ασία

Έγγραφα και φωτογραφικά τεκμήρια της εποχής πιστοποιούν την άφιξη χιλιάδων Μικρασιτών προσφύγων στην Κύπρο. Παρά τις απαγορεύσεις των Άγγλων, οι Μικρασιάτες βρήκαν ανάμεσα στους Έλληνες της Κύπρου θερμή φιλοξενία. Με την εργατικότητα και το φιλοπρόοδο πνεύμα τους δραστηριοποιήθηκαν σύντομα στο νησί και ρίζωσαν στη νέα τους πατρίδα, συμμετέχοντας στους αγώνες του Έθνους το 1940 και στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Ορισμένοι από αυτούς, που ζούσαν στις βόρειες περιοχές της πατρίδας μας, υπέστησαν τον ξεριζωμό και την προσφυγιά για δεύτερη φορά, με την τουρκική εισβολή του 1974.

7

Καλλιτέχνες από όλο τον κόσμο υμνούν την ελευθερία

Πολλοί σύγχρονοι καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα με θέμα την ειρήνη και τον πόλεμο. Μελέτησε τα πιο κάτω έργα τέχνης και σχολίασε τον τρόπο με τον οποίο οι καλλιτέχνες παρουσίασαν το θέμα ειρήνη και πόλεμος στα έργα τους.

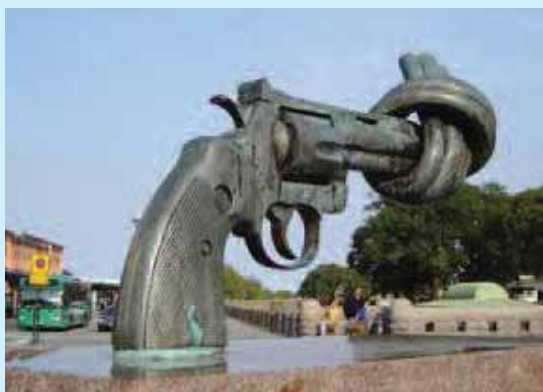
Ι. Γ. Νοταράς, «*Η Ελευθερία της Κύπρου*», ορειχάλκινο σύμπλεγμα, Λευκωσία, 1973.

Το μνημείο ανεγέρθηκε για να τιμήσει τον Κυπριακό Ελληνισμό που αγωνίστηκε στον Απελευθερωτικό Αγώνα 1955-59 και όλους τους αγώνες για την Ελευθερία.

Π. Πικάσο, «*Ειρήνη και Ελευθερία*», μεταξοτυπία, Βερολίνο, 1951.

Μαντίλι προς τιμήν του Παγκόσμιου Φεστιβάλ της Νεολαίας και Φοιτητών για την ειρήνη.

Carl Fredrik Reuterswärd, «*Ενάντια στη Βία*», μπρούντζος, Μάλμο Σουηδίας, 1985.

Ο καλλιτέχνης κατασκεύασε το γλυπτό για να διαμαρτυρηθεί για την ύπαρξη κάθε μορφής βίας. Υπάρχουν πολλά αντίγραφα του γλυπτού σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Bel Haj Taib, «*Παρέλαση για την Ειρήνη*»,

(γλυπτό/εγκατάσταση), μικτά υλικά, Dak'Art Μπιενάλε Αφρικανικής Σύγχρονης Τέχνης, 2006.

Το έργο αποτελεί μια συμβολική παρέλαση για την ειρήνη.

J. Dallal, «Κάθοδος» (εγκατάσταση στο χώρο),
μικτά υλικά, 2008, Δημοτική Πινακοθήκη
του Λος Άντζελες.

Δημιουργήθηκε από εκατοντάδες χάρτινα
αεροπλάνα με τυπωμένα τα άρθρα των Συμβάσεων
της Γενεύης (συμφωνίες που έγιναν μετά το
Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ορίζουν δικαιώματα και
προστασίες για αιχμαλώτους, τραυματίες και πολίτες
μέσα ή γύρω από πολεμική ζώνη).

Γ. Σκοτεινός «Απογευματινός βομβαρδισμός»
(από τη σειρά 'Ο κύκλος της καταγγελίας'), 1974-75,
Κρατική Πινακοθήκη Σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης Λευκωσίας.

Γ. Αιφελ, και Φ. Μπαρτολντί, «Άγαλμα της Ελευθερίας»,
χαλκός, Νέα Υόρκη Η.Π.Α, 1886.
Μνημείο προς τιμήν της γαλλοαμερικανικής φιλίας.

Χρ. Σάββα, «Διαδήλωση»,
λάδι σε καμβά, 1955, Δημοτική Πινακοθήκη Λεμεσού.

8

Δημιουργώ τον δικό μου ύμνο στην ελευθερία

Θα πάρω μίαν ανηφοριά,
Θα πάρω μονοπάτια,
να βρω τα σκαλοπάτια,
που παν στη Λευτεριά.

«Θα πάρω μίαν ανηφοριά...», Ε. Παλληκαρίδης, 1955.

Το κάστρο του Αγίου Ιλαρίωνα
στην οροσειρά
του Πενταδακτύλου

Το θέατρο των Σόλων στη Μόρφου

Δε γονατίζει ο πλάτανος στην άγρια καταγίδα
Δε γονατίζει και ο ανυπότακτος λαός
που πολεμά για μια ιδέα:
για τη ζωή και για τη Λευτεριά.
«Ποητικά Άπαντα», Τ. Ανθίας, 1928-1962

Το λιμανάκι της Κερύνειας

...Κάλλισ' ναι μιάς ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνια, σκλαβιά και φυλακή.
«Θούριος», Ρ. Φεραίος, 1797.

Αναμένοντας την ώρα
μ' ανυπόμονον ψυχή
που θα λάμψει λευκοφόρα
η θεά μας Λευτεριά
(Στίχοι γραμμένοι στην προτομή
του Αρχιεπίσκοπου Σωφρόνιου Γ' (1826-1900),
που βρίσκεται δίπλα από την Αρχιεπισκοπή)

Η παραλία της Αμμοχώστου

Λογαριάσατε λάθος με το νου σας εμπόροι,
Δε μετριέται πατρίδα, Λευτεριά με τον πήχη!
Κι αν μικρός είν' ο τόπος και το θέλει και μπόρει
Τον ασήκωτο βράχο να τον φάει με το νύχι.
Τούτη η δίψα δεν σβήνει, τούτη η μάχη δεν παύει,
χίλια χρόνια αν περάσουν, δεν πεθαίνουμε σκλάβοι!
«Κυπριακή Συμφωνία», Θ. Περίδη, 1956.

Τράψε τον δικό σου ύμνο στην ελευθερία. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις τους πιο πάνω στίχους, καθώς και τους στίχους του Εθνικού Ύμνου στη σελίδα 9, όπως και τις ακόλουθες λέξεις: **σημάλα, άρματα, ελευθερία, εκλαβιά, δάκρυ, τουφέκι, άνεμος, σπίδα, πόνος, ελπίδα, Κύπρος, Κερύνεια, Αμμόχωστος.**

Δημιούργησε το δικό σου έργο με τίτλο «Ύμνος στην Ελευθερία». Στο έργο σου να τονίσεις την αξία της ελευθερίας, ιδιαίτερα για την ημικατεχόμενη πατρίδα μας.

Αα

ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ και ΚΛΕΦΤΕΣ: οι αρματολοί ήταν μέλη ένοπλου σώματος στην υπηρεσία των Τούρκων που φύλασσαν τις ορεινές διαβάσεις και προστάτευαν από τους κλέφτες. Οι κλέφτες ήταν μέλη των μη τακτικών στρατιωτικών σωμάτων που συγκροτήθηκαν στην Τουρκοκρατία. Αρματολοί και κλέφτες πολέμησαν τους Τούρκους και αποτέλεσαν την πιο αξιόπιστη μάχιμη δύναμη κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821.

Ββ

ΒΑΘΟΣ: η προοπτική στην τέχνη δηλαδή η τεχνική της αναπαράστασης των τρισδιάστατων αντικειμένων στον χώρο, όπως αυτά φαίνονται σε συνάρτηση με την απόσταση και τη θέση του παρατηρητή. Λέγεται και φόντο.

Γγ

ΓΙΑΤΑΓΑΝΙ: σπαθί των Τούρκων και των Αράβων, μακρύ, πλατύ και καμπύλο στην άκρη.

ΓΚΕΤΕΣ: περίβλημα της κνήμης προσαρμοσμένο στο ένδυμα ή παπούτσι.

ΓΛΥΠΤΙΚΗ: η τέχνη της επεξεργασίας σκληρού υλικού (μαρμάρου, μετάλλου κ.λπ.).

ΓΛΥΠΤΟ: το τρισδιάστατο καλλιτέχνημα του γλύπτη, κάθε έργο γλυπτικής τέχνης (ανάγλυφο, άγαλμα).

Εε

ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ: η ζωγραφική που γίνεται με λαδομπογιές.

Ζζ

ΖΑΛΟΓΓΟ: βουνό και χωριό της Ηπείρου στην Ελλάδα, στο νομό Ιωαννίνων.

ΖΩΝΑΡΙ: φαρδιά υφασμάτινη ζώνη που σφίγγει τη μέση συγκρατώντας το ρούχο.

Κκ

ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ: μακρύκαννο, πυροβόλο τουφέκι που γεμίζει από μπροστά και χρησιμοποιήθηκε κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Προέρχεται από το όνομα του ιταλικού εργοστασίου όπλων Carlo e figli «Κάρολος και Υιοί».

ΚΕΦΑΛΟΔΕΣΜΟΣ: οτιδήποτε χρησιμοποιείται για να συγκρατήσει τα μαλλιά ή ως κάλυμμα του γυναικείου κυρίως κεφαλιού για πρακτικούς ή καλλωπιστικούς λόγους.

Λλ

ΛΑΞΕΥΤΟΣ: αυτός που έχει τύχει επεξεργασίας φυσικού υλικού (πέτρα, μάρμαρο, ξύλο) για να επιτευχθεί καλλιτεχνικό αποτέλεσμα.

ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ: η τέχνη ή το σύστημα εκτύπωσης σε χαρτί εικόνων ή κειμένων που χαρακτήθηκαν προηγουμένως με μελάνι ή λιπαρή ουσία σε πλάκα από σκληρό ασβεστόλιθο (λιθογραφική πλάκα).

Μμ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ: πόλη στη Στερεά Ελλάδα, γνωστή για τη συμμετοχή της στην Ελληνική Επανάσταση του 1821.

 Το Μεσολόγγι παρά τις ηρωικές του αντιστάσεις πολιορκήθηκε για δεύτερη φορά τον Απρίλιο του 1825 αρχικά από τον Κιουταχή και στη συνέχεια από τον Ιμπραήμ Πασά. Χωρίς οργάνωση και οικονομικούς πόρους, οι ελληνικές δυνάμεις αδυνατούσαν να κινηθούν από ξηράς εναντίον των πολιορκητών, ενώ τα ελληνικά καράβια απέτυχαν να πλησιάσουν, παρά τις προσπάθειές τους. Η κατάσταση στην πόλη άρχισε με τον καιρό να χειροτερεύει. Τα τρόφιμα είχαν τελειώσει και οι κάτοικοι τρέφονταν με σκουλήκια, γάτες, σκύλους, ποντικούς. Το νερό ήταν λιγοστό και από μολυσμένα πηγάδια. Οι αρρώστιες θέριζαν τον πληθυσμό. Το Μεσολόγγι δεν είχε πια να περιμένει βοήθεια από κανένα. Τότε οι πολιορκημένοι πήραν την ηρωική απόφαση να επιχειρήσουν έξοδο περνώντας μέσα από τα εχθρικά στρατεύματα. Οι περισσότεροι άμαχοι οπισθοχώρησαν στο Μεσολόγγι, χάνοντας τη ζωή τους. Η πόλη κυριεύθηκε και καταστράφηκε ολοσχερώς.

Η έξοδος του Μεσολογγίου στάθηκε μια από τις κορυφαίες στιγμές της Ελληνικής Επανάστασης, προκαλώντας βαθιά συγκίνηση σε ολόκληρο τον κόσμο.

ΜΝΗΜΕΙΟ: οικοδόμημα, στήλη, άγαλμα ή άλλης μορφής γλυπτό, το οποίο δημιουργείται προς τιμή και ανάμνηση προσώπου που έχει πεθάνει ή σημαντικού γεγονότος.

Nv

ΝΑΪΦ ΤΕΧΝΗ: το έργο ή η τεχνοτροπία του αυτοδίδακτου καλλιτέχνη ο οποίος δημιουργεί έξω από τα ακαδημαϊκά, αισθητικά πλαίσια λ.χ. δημιουργεί έργα ζωγραφικής χωρίς ορθή απόδοση της προοπτικής, του όγκου και της φωτοσκίασης, χρησιμοποιεί λαμπερά έντονα χρώματα, δίνει έμφαση στην υπερβολική λεπτομέρεια και στην έντονη διακόσμηση. Επίσης αλλάζει τα μεγέθη κάθε μορφής ή σχήματος ανάλογα με την σημασία που τους δίνει ο ίδιος.

Πη

ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ: η επέμβαση σε κάτι, η τροποποίησή του ώστε να διαφοροποιείται χωρίς να αλλοιώνεται η αρχική βασική μορφή.

ΠΕΡΙΚΝΗΜΙΔΑ: κάλυμμα της κνήμης που τοποθετείται απευθείας στο πόδι. Συνώνυμο: γκέτες.

ΠΝΥΚΑ: μικρός πετρώδης λόφος κοντά στην Ακρόπολη, όπου γίνονταν οι συνελεύσεις του Αθηναϊκού δήμου κατά την αρχαιότητα.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ: ο αποκλεισμός οχυρωμένης θέσης από στρατιωτικές δυνάμεις με στόχο την κατάληψή της.

ΠΡΟΤΟΜΗ: γλυπτική αναπαράσταση του άνω μέρους του ανθρώπινου σώματος.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ: κάθε καλλιτεχνική απεικόνιση προσώπου (με σχέδιο, φωτογραφία κ.λπ.) Συνώνυμο: πορτρέτο.

Pp

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ: καλλιτεχνικό και λογοτεχνικό κίνημα που αναπτύχθηκε στις αρχές του 19 ου αιώνα. Τα σημαντικότερα στοιχεία του ρομαντισμού είναι η στροφή προς τη φύση, η έμφαση στο συναίσθημα και στη φαντασία καθώς και το ενδιαφέρον για το παρελθόν και για κάθε τι το μυστηριακό και το εξωτικό. Ο ρομαντισμός αντλεί τα θέματά του από το περιβάλλον και από τους αγώνες των λαών για ελευθερία και ισότητα. Τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού είναι η κατάρ-

γηση του περιγράμματος, τα έντονα αντιθετικά χρώματα, οι δραματικές φωτοσκιάσεις και η ενεργητική κίνηση στους ανθρώπους, στο νερό, στα σύννεφα, κ.λπ. Με αυτό τον τρόπο προκαλείται συγκίνηση στο θεατή και διεγείρεται η φαντασία του. Εκφραστές του ρομαντισμού είναι οι Ντελακρουά, Ζερικό, Γκόγια και άλλοι.

Σσ

ΣΕΡΑΪ: τουρκικό ανάκτορο, επίσημη διαμονή του Οθωμανού Σουλτάνου ή του διοικητή Οθωμανικής επαρχίας.

ΣΟΥΛΙ: ιστορική και γεωγραφική περιοχή της Κεντρικής Ηπείρου. Αποτελούσε ομοσπονδία χωριών, γνωστών ως «Σουλιοτοχώρια», τα οποία αντιστάθηκαν ηρωικά κατά του Αλή Πασά (1792-1803).

Ττ

ΤΣΑΡΟΥΧΙ: χαμηλό υπόδημα με φούντα στην άκρη που φοριόταν παλαιότερα στην ηπειρωτική Ελλάδα. Παρόμοιο υπόδημα φορούσαν οι τσολιάδες (εύζωνες).

ΤΣΟΛΙΑΣ: στρατιώτης με ειδική στολή (φουστανέλα, φέσι και τσαρούχια). Σήμερα ανήκει στην Προεδρική Φρουρά για απόδοση τιμών σε επισήμους και φρουρήση του μνημείου του Αγνώστου Στρατιώτη στην Πλατεία Συντάγματος στην Αθήνα (συνώνυμο: εύζωνας).

ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ: η χρονική περίοδος κατά την οποία το ελληνικό έθνος βρισκόταν υπό τουρκικό ζυγό από το 1453 (Άλωση Κωνσταντινούπολης) μέχρι την επανάσταση του 1821. Στην Κύπρο διήρκεσε μέχρι το 1878.

Φφ

ΦΕΣΙ: κάλυμμα της κεφαλής σε κωνικό σχήμα με επίπεδη κορυφή, από μάλλινο ύφασμα ή τσόχα συνήθως κόκκινου χρώματος, με ή χωρίς φούντα, το οποίο παλαιότερα αποτελούσε τμήμα της ανδρικής ενδυμασίας των λαών της Ανατολής όπως και των Ελλήνων τσολιάδων.

ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΑ: πολύπτυχη φούστα, συνήθως λευκή, που αποτελούσε τμήμα της παραδοσιακής ανδρικής φορεσιάς πολλών περιοχών της Ελλάδας.

Αποσπάσματα από το ποίημα
του Βασίλη Μιχαηλίδη
«Η 9η Ιουλίου του 1821»

1 (1-10)

Αντάν αρτζέψαν οι κρυφοί ανέμοι τζι εφουσούσαν
τζι αρτζίνησεν εις την Τουρτζιάν να κρυφουσινεφκιάζει
τζαι που τες τέσσερις μερκές τα νέφη εκουβαλούσαν,
ώστι να κάμουν τον τζαιρόν ν' αρτζεύκει να στιβάξει
είδεν σγοιάν είχαν ούλοι τους τζ' η Τζύπρου το κρυφόν της
μες στους ανέμους τους κρυφούς είδεν το μερτικόν της
Τζι αντάν εφάνην η στραπή εις του Μωρηά τα μέρη
τζι εξάπλωσεν τζι ακούστηκε παντού η πουμπουρκά της,
τζι ούλα ξηλαμπρατζίσασιν τζαι θάλασσα τζαι ξέρη
είδεν σγοιαν είχαν ούλοι τους τζ' η Τζύπρου τα κακά της.

2 (1-10)

Μιαν νύχταν, νύχταν σιανήν, τζαιρόν Δευτερογιούνην,
νύχταν Παραδδευκόνυχταν, που τ' άστρα μιλιούνια
ελάμπασιν που πανωθκίον τζι εν εύρισκες ρουθούνιν
μέσα στης Χώρας τα στενά, στης Χώρας τα καντούνια·
σιανεμιά, δεν άκουεσ δεντρούδιν να ταράξει
μήτε του δσύλλλου λάξιμον, με πετεινόν να κράξει:
'Ητουν μια νύχτα μουλλωτή, μια νύχτα μουρρωμένη,
που θάρρειες πως χώνεται που του Θεού την κρίσην
σε τέθκοιαν νύχταν σιανήν οι Τούρτζοι βαδωμένοι
μες στο Σαράγιον είχασιν μιάλον μετζιλίσιν.

3 (1-10)

Εγείραν τα μεσάνυχτα τζι επήρεν το ξηφώτιν,
τζι ο Κκιόρ-ογλούς που 'τουν καλή, πολλά καλ' η ψυσή του
εξέβην πόσσω του κρυφά τζι επήεν στον Δεσπότην,
τζι εξύπνησέν τον τζι έκατσεν κοντά του τζαι λαλει του.
'Έν' έσσω μου, Τζυπριανέ, τ' αμάξιν μου ζεμένον,
τ' αμάξιν μου, Τζυπριανέ, εν' έσσω αντροσιασμένον,
τζι αν θέλεις για να ποσπαστείς που σίουρην κρεμμάλλαν
τζι αν θέλεις που τον θάνατον να φύεις να γλυτώσεις,
να πας με το χαρέμι μου κρυφά—κρυφά στην Σκάλαν
τα κουσουλάτα, 'ν' αννοιχτά, να πάεις να τρυπώσεις.

5 (1-10)

'Εδσυπεν ο Κυπριανός τζι έμεινεν νάκκον ώραν
τζι εκκιαλοΐστην νακκουρίν τζι αννοΐει τζαι λαλει του.
«Δεν θέλω Κκιόρ—ογλού εγιώ να φύω που την Χώραν
γιατί αν φύω, το κακόν εννά γινει περίτου.
Θέλω να μείνω Κκιόρ—ογλού τζι ας πα να με σκοτώσουν,
ας με σκοτώσουσιν εμέν τζ' οι άλλοι να γλυτώσουν.
Δεν φεύκω Κκιόρ—ογλού γιατί, αν φύω, ο φευκός μου
εννά γενει θανατικόν εις τους Ρωμηούς του τόπου.
Να βάλω την συρτοθληϊάν εις τον λαιμόν του κόσμου;
παρά το γαΐμαν τους πολλούς εν' κάλλιον του 'πισκόπου».

10 (1-6)

Εξέβην που την εκκλησιάν με την συναπαρτζιάν του,
τζαι Τούρτζ' ευτός του Σαραγιού επλάστησαν ομπρός του.
Ευτός έριπεν πάνω τους μιαν άρκαν αμμαδικιάν του,
τζι εδήθηκεν το βρύδιν του, τζι εφάνην ο θυμός του.
'Εμειναν τζι εθωρούσαν τον ομπρός τους θυμωμένον,
τζι εθάρρειες το στόμαν τους πως ήτουν πουμωμένον.

18 (2-10)

έχω στον νουν μου, 'πίσκοπε, να σφάξω, να κρεμμάσω,
τζι αν ι-μπορώ που τους Ρωμηούς την Τζύπρον να παστρέψω
τζι ακόμα αν ι-μπόρεια τον κόσμον να γυρίσω,
έθεν να σφάξω τους Ρωμηούς ψυσήν να μεν αφήσω.
—Η Ρωμηοσύνη εν' φυλή συνότζαιρη του κόσμου,
κανένας δεν ευρέθηκεν για να την ι-ξηλείψει,
κανένας, γιατί δσέπει την που τα 'ψη ο Θεός μου.
Η Ρωμηοσύνη εννά χαθει, όντας ο κόσμος λείψει!

19 (1-10)

Σφάξε μας ούλους τζι ας γενει το γαΐμαν μας αυλάτζιν,
κάμε τον κόσμον ματζελεϊόν τζαι τους Ρωμηούς τραούλλια,
αμμά 'ξερε πως ύλαντρον όντας κοπεϊ καβάτζιν
τριγύρου του πετάσσουνται τρακόδσια παραπούλια.
Το 'νίν αντάν να τρώ' την γην, τρώει την γην θαρκέται
μα πάντα τζεινον τρώεται τζαι τζεινον καταλυέται.
Εΐσαι πολλά πικράντερος, όμως αν θεν να σφάξεις
σφάξε τους λας που πολεμούν αλλού αρματωμένοι
εμάς με δερκα όφτζαιρα γιατί να μας πειράξεις
που 'μαστον δίχως άρματα, τζ' είμαστον νεπαμένοι;

20 (5-10)

—Μούλλωσε τζαι κατάλαβα πριχού να πεις το 'πείν σου μεν μάσσει την θάλασσαν να την ι-ξηνητιλήσεις, άδικα λόγια μεν χάννεις τζι αρκείς εις την δουλειά σου· τον ήλιον με το φύσημαν μπορείς να τον ι-σβήσεις; φώναζε του τζελλάτη σου, σάσ' την κρεμμασταρκάν σου!

33 (1-10)

Τότες εκρόννοιξεν κρυφά του περβολιού η πόρτα, τζι εμπήκεν παιδίκιος όμορφος μακρύς τζαι στολισμένος χαρούσιμος, τζι φαίνεταιου που γαίμαν τζαι που σόρταν τζι ανέσαινε, τζι φαίνεταιου πως ήτουν ποσταμένος. Εκράτεν παστρικόν ποξάν γεμάτον στην μασκάλην, τζι επήεν στον Τζυπριανόν τζ' είπεν του γιάλι—γιάλι. — Έπεψεν με ο τζύρης μου τώρα τζ' ήρτα βουρώντα, τζι έφερά σου μιαν αλλαήν δικήν του να φορήσεις, να πάμεν έσσω μας τωρά, κρυφά—κρυφά χωστώντα: χάιτε ντύθου γλήορα να πάμεν μεν αρκήσεις.

53 (1-10)

Εφαίνουταν περίλυποι οι Τούρτζ' οι Τζυπριώτες γιατ' ήτουν ούλοι τους βριχτοί τζαι σγοιαν δικιαλοϊσμένοι. Επρόσταξεν χαρούσιμος ο Μουσελλίμης τότες, τζι επήραν τον Τζυπριανόν, δικυο-τρεις αρματωμένοι πουκάτω που την συκαμιάν, κοντά στον θανάτόν του. τζι εφάκκαν η συρτοθληιά πάνω στο μέτωπόν του 'Υστερα γονατίσασιν τους άλλους τρεις 'πισκόπους κατά την δύσην τζαι τους τρεις αράδαν, τζι ομπροστά τους ήτουν οι τρεις τζελλάττηδες ούλα τους αρκαθρώπους τζι ελάμνασιν που πανωθκιόν τζι επαίζαν τα σπαθκιά τους.

54 (1-6)

Τότες, Αρχιεπίσκοπος εψηλώσεν το δειν του στον ουρανόν, τζι εφάνησαν τα μμάδκια του κλαμένα· εφάνην πως επόνησεν που μέσα στην ψυδήν του, τζ' είπεν τα τούντα δικυο λόγια με δικυο δειλή καμένα: «Θεέ που νάκραν δεν έδεις ποττέ στην καλοσύνην λυπήθου μας τζαι δώσε πιον χαράν στην Ρωμηοσύνην»,

Γ. Κατούρης 1980, 118-132

Λίγα λόγια για τους πίνακες

M. Decaisne,
«Αρματολοί και κλέφτες»,
Ελαιογραφία σε καμβά,
Γαλλική Σχολή, 1826

Αρματολοί και κλέφτες

Η σκηνή εκτυλίσσεται την ώρα του δειλινού σε απόκρημη ορεινή περιοχή από την οποία φαίνεται στο βάθος η θάλασσα και μια περιοχή ζωσμένη στις φλόγες με μαύρο καπνό. Στο βάθος σε ένα ανηφορικό μονοπάτι που οδηγεί στην κορφή του βουνού στα δεξιά, αρματωμένοι άνδρες ανεβαίνουν με αργό βήμα, ενώ δύο από αυτούς κοντοστέκονται και με βλέμμα προς τη θάλασσα δείχνουν τις φλόγες στο βάθος.

Σε πρώτο επίπεδο εικονίζονται τέσσερις φουστανελοφόροι άνδρες οι τρεις εκ των οποίων κοιτάζουν με το βλέμμα γεμάτο θλίψη και περίσκεψη προς το μέρος του θεατή. Ο πίνακας παρουσιάζει παραλλαγή του πίνακα "Αποτυχία επιχείρησης" του M. Decaisne (1926) στο Μουσείο Μπενάκη στην Αθήνα. Στους δύο πίνακες επαναλαμβάνεται με πανομοιότυπο τρόπο η ομάδα των τριών πολεμιστών και η πόλη που φλέγεται στο βάθος, ενώ διαφέρει ο χρόνος και ο τόπος.

«Ο χορός του Ζαλόγγου»,
ελαιογραφία σε καμβά
Γαλλική Σχολή, 19ος αιώνας

«Ο χορός του Ζαλόγγου»

Στο Ζάλογο, στην άκρη ενός γκρεμού πάνω από τη θάλασσα, βρίσκονται μαζεμένα τα γυναικόπαιδα του Σουλίου απελπισμένα γιατί ο εχθρός που δεν εικονίζεται, πλησιάζει προς το μέρος τους από τα αριστερά. Ένας ψηλός σταυρός που βρίσκεται πάνω στον απόκρημνο βράχο δίνει κουράγιο στις απελπισμένες γυναίκες. Ξεχωρίζουν τρεις ομάδες γυναικών: η πρώτη προσεύχεται κάτω από το σταυρό, η δεύτερη στο βάθος με τα χέρια ψηλά σχηματίζει ένα είδος χορού, ενώ οι γυναίκες στην τρίτη ομάδα, σε πρώτο επίπεδο ετοιμάζονται να πέσουν από τον γκρεμό. Οι Σουλιώτες, μετά τη συνθηκολόγηση με τον Αλή Πασά, εγκατέλειψαν το Σούλι. Μια ομάδα από αυτούς κυνηγήθηκε από τα στρατεύματα του Αλή και πιάστηκε αιχμάλωτη στη Μονή του Ζαλόγγου, ενώ μερικές γυναίκες ανέβηκαν στο βράχο της κορυφής του βουνού. Για να γλιτώσουν από τα χέρια του εχθρού, προχωρούσαν στο χείλος του γκρεμού σχηματίζοντας χορό και κρημνίζονταν (18 Δεκεμβρίου 1803).

Τα βασικά γνωρίσματα του ρομαντισμού και οι ανάγκες του για έκφραση της συγκίνησης μέσω των συναισθημάτων της μελαγχολίας και της αγωνίας αντικατοπτρίζονται στο συγκεκριμένο έργο που έχει θέμα τη θυσία των μανάδων του Ζαλόγγου μαζί με τα παιδιά τους.

P. Bonirote, «Χορός στην
Πνύκα», ελαιογραφία σε καμβά,
Αθήνα, 1842

«Χορός στην Πνύκα»

Κάτω από τον καταγάλανο ουρανό, στην περιοχή της Πνύκας στην απελευθερωμένη Αθήνα του 19ου αιώνα στήθηκε χορός. Στο βάθος απεικονίζεται η Ακρόπολη, η οποία φωτίζεται με το φως του δειλινού, και στο πρώτο επίπεδο, λιγότερο φωτεινό, εικονίζονται πέντε γυναίκες, μια ηλικιωμένη και τέσσερις νεαρές να χορεύουν στους ήχους μουσικών οργάνων. Όλες οι γυναίκες φορούν παραδοσιακές λαϊκές ενδυμασίες της Αττικής εκτός από την δεύτερη στα αριστερά που είναι ντυμένη σύμφωνα με την ευρωπαϊκή μόδα της εποχής και έχει το βλέμμα στραμμένο προς το θεατή.

Οι τοπικές ενδυμασίες ενισχύουν την νέα έννοια του έθνους που εδραιώνεται στη Δυτική Ευρώπη, ενώ η ευρωπαϊκή ενδυμασία συμβολίζει το νέο προσανατολισμό της Ελλάδας. Τα φτωχικά ενδύματα φωτισμένα από τον ήλιο αποκτούν μια μεταξένια υφή και τα σειρήνια των υφασμάτων που χρυσίζουν προσδίδουν αρχοντιά, ευγένεια και αξιοπρέπεια στις μορφές.

Το έργο παρουσιάζει μια θεατρικότητα και επιτήδευση στις κινήσεις που εξισορροπείται από τα δυνατά χρώματα και την αντίθεση του φωτεινού ουρανού με το σκιερό πρώτο επίπεδο όπου βρίσκονται οι μουσικοί.

Μ. Κάσιαλος, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός πριν τον απαγχονισμό του»,
ελαιογραφία σε καμβά, 65,5 X 101,5 εκ.,
β' μισό 20ου αιώνα

«Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός πριν τον απαγχονισμό του»

Ο πίνακας ανήκει στον Μιχαήλ Κάσιαλο, τον πρώτο επώνυμο ναΐφ ζωγράφο της Κύπρου. Ο Κάσιαλος παρουσιάζει στο έργο του λεπτομερή περιγραφή χωρίς προοπτική ενώ ταυτόχρονα υπάρχει αφαίρεση, ιδιαίτερα στο χώρο. Στον πίνακα φαίνεται ο συλληφθέντας Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, μπροστά στον πασά. Ο πασάς κρατά επιστολές πάνω στις οποίες είναι γραμμένες οι λέξεις: Φιλική Εταιρεία, ΑΠΟΣΤΟΛΗ, Αλέξανδρος Υψηλάντης, Πελοπίδας. Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός- μνημένος στη Φιλική Εταιρεία - συναινέσε στη συμμετοχή της Κύπρου στον αγώνα, με οικονομική συνεισφορά και αποστολή εφοδίων. Ο Κάσιαλος τοποθετώντας στο έργο του, τα συγκεκριμένα ονόματα ήθελε προφανώς να τονίσει τα αίτια της σύλληψης του Αρχ. Κυπριανού.

Γ. Μαυρογένης, «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και οι άλλοι Ιεράρχες στο Σεράι»
ελαιογραφία σε ξύλο, 114X158 εκ., 1971

«Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και οι άλλοι Ιεράρχες στο Σεράι»

Στο μεσαιωνικό παλάτι των Λουζινιανών, το τουρκικό σεράι της Λευκωσίας, εμφανίζονται ενώπιον του Τούρκου διοικητή οι συλληφθέντες αρχιερείς της Κύπρου για να δικασθούν. Η αγέρωχη στάση του Κυπριανού σε αντίθεση με την άκομψη στάση του πασά (σχεδόν καρικατούρα), τονίζει την αυτοθυσία του Εθνομάρτυρα Κυπριανού. Στην αίθουσα απεικονίζονται δυο Έλληνες Κύπριοι που γονατίζουν και κλαίει για την άδικη απόφαση, να απαγχονιστεί ο Κυπριανός και να εκτελεστούν οι Μητροπολίτες Πάφου, Κιτίου και Κυρηνείας. Η ζωγραφική του Γ. Μαυρογένη είναι νεορεαλιστική, με θεματογραφία εμπνευσμένη από το κλίμα ευφορίας και ηρωισμού που χαρακτηρίζει την ανεξάρτητη Κύπρο, πριν από την τραγωδία του 1974. Το έργο αυτό αποτελεί μέρος μιας σειράς πέντε πινάκων εμπνευσμένων από το ποίημα του Β. Μιχαηλίδη, «Η 9η Ιουλίου του 1821».

G. Mazzola, «Η έξοδος του Μεσολογγίου»,
ελαιογραφία σε καμβά, 19ος αιώνας

«Η Έξοδος του Μεσολογγίου»

Ο πίνακας παρουσιάζει τη δραματική έξοδο των αγωνιστών και αμάχων της πόλης του Μεσολογγίου. Οι υπερασπιστές της πόλης μαζί με τα γυναικόπαιδα, εξαντλημένοι από τη μακρά περίοδο των Τούρκων και Αιγύπτιων πολιορκητών, πραγματοποίησαν τη νύχτα της 10ης προς την 11η Απριλίου 1826, μια ηρωική έξοδο. Ο ρόδινος ουρανός του ηλιοβασιλέματος καλύπτεται από μαύρους, πυκνούς καπνούς από τις δυνατές εκρήξεις, που πυρπολούν την πόλη, στο βάθος του πίνακα. Οι εχθροί, με τα σπαθιά υψωμένα, είναι έτοιμοι να κατασπαράξουν το ανυπεράσπιστο πλήθος των αμάχων. Ο πίνακας παρουσιάζει όλα τα βασικά χαρακτηριστικά του ρομαντισμού. Μέσα από τις εμφαντικές κινήσεις των μορφών και τους δραματικούς χρωματισμούς, εκφράζονται η αγωνία και ο πόνος των κατατρεγμένων Ελλήνων.

Ι. Ηλιάδης

Βιβλιογραφία: Ηλιάδης 2008, 100-171• Ηλιάδης 2011• Νικήτα 2000 • Jason 1928, 227-228• Μπέκετ 1996, 259-261• Costans 1996, 110-111

Βιβλιογραφία

- Ηλιάδης, Ι., «Πανακοθήκη Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄», Ι. Ηλιάδης (επιμ.), Οδηγός Βυζαντινού Μουσείου και Πανακοθήκης Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, Λευκωσία 2008, 100-171.
- Ηλιάδης, Ι., Απ΄ τα κόκκαλα βγαλμένη... 190 χρόνια από την Επανάσταση του 1821. Η συμμετοχή της Κύπρου, Λευκωσία 2011.
- Ηλιάδης, Χ. Χοτζάκογλου (επιμ.), 90 Χρόνια Μνήμη Μικρασίας, Λευκωσία 2012.
- Κατσελλή, Ρ., Της Κερύνειας μας, [Δημαρχείο Κερύνειας] Λευκωσία 2000.
- Κατσούρης, Γ., Βασίλης Μιχαηλίδης. Η ζωή και το έργο του, [Χρ. Ανδρέου], Λευκωσία 1987, 118-132.
- Κόκκινος, Σ., Κατεχόμενες Πόλεις Εκτοπισμένοι Δήμοι [Επιτροπή Κατεχομένων Δήμων Κύπρου], Λευκωσία 2012.
- «Λήμμα Ρομαντισμός», Εγκυκλοπαίδεια Επιστήμη και Ζωή, τ. 16, [Χατζηακώβου Α.Ε], Θεσσαλονίκη 1980, 351-354.
- Μπαμπινιώτης, Γ., Λεξικό Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ²Αθήνα 2002.
- Μπέκετ, Γ., Ο κόσμος της ζωγραφικής, Αθήνα 1996, 259-261.
- Νικήτα, Δ., Μιχαήλ Κάσιαλος. Η κρυμμένη γοητεία της ζωγραφικής, [Δήμος Λάρνακας: Ίδρυμα Πιερίδη], Λάρνακα 2000.
- Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Κρατική Πανακοθήκη Σύγχρονης Κυπριακής Τέχνης, [Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού], Λευκωσία 1998.
- Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Ίδρυμα Χριστόφορου Σάββα. Χριστόφορος Σάββα, [Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού], Λευκωσία 1993.
- Πολυδώρου, Α.Π., Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Ιστορία της Κύπρου για την Ε΄ και ΣΤ΄ Δημοτικού, [Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού], Λευκωσία 2005.
- Ρήντ. Χ., Λεξικό Εικαστικών Τεχνών, μετάφρ. Α. Παππάς, Αθήνα 1986.
- Σκουλάτου Β., Δημακοπούλου Ν., Κόνδη Σ., «Το κίνημα του Ρομαντισμού», Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη. Β΄ Λυκείου, [Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων], Αθήνα 1986, 196- 208.
- Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Πανακοθήκη Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, [Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού], Λευκωσία 2001.
- Υπουργείο Παιδείας Δία Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων Ελλάδας, Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων, Ιστορία του νεότερου και σύγχρονου κόσμου. Βιβλίο μαθητή. Στ΄ Δημοτικού, [Διόφαντος], Πάτρα 2012.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τμήμα Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στα Νεότερα Χρόνια. Ιστορία Στ΄ Δημοτικού, [Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων], Αθήνα 2007.
- Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων Μέσης Εκπαίδευσης, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Παγκόσμια Ιστορία της Τέχνης. Από την Αναγέννηση μέχρι και τον 20ό αιώνα. Γ΄ Γυμνασίου, Γ΄ τόμ., [Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού], Λευκωσία 2009.
- Costans, Cl. (επιμ.), La Grece en revolte, Delacroix et les peintres francais 1815-1828, (Κατάλογος Έκθεσης), [Musee des Beaux - Arts, Bordeaux 14 Juin - 8 Septembre 1996, Musee national Eugene Delacroix, Paris 8 Octobre 1996 - 13 Janvier 1997, Pinacothèque nationale, musee Alexandre - Soutzos. Athenes], Paris 1996, 110-111.
- Jason H.W & D.J., The picture History of painting, from cave painting to modern times, London 1928, 227-228.
- Stevens, M.A. (επιμ.), Les Orientalistes, [Royal Academy of Arts], London 1984.
- <http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGL103/57/442,1682/>
- <http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/ergasies/endimasia.htm>
- http://www.melt.gr/index.php?option=com_easygallery&act=categories&cid=16&Itemid=53, Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης
- <http://jackbrummet.blogspot.com/2012/07/carl-fredrik-reuterswards-knotted-gun.html>
- <http://www.all4cyprus.com/axiotheata-kyprou/mnimeia-kyprou/mnimeia-leukwsias.html>
- <http://kimaniwawanjiru.wordpress.com/2011/06/15/dak%E2%80%99art-biennial-of-african-contemporary-art-2006-recollections-2/>
- <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B3%CE%BF>
- http://peace.maripo.com/m_picasso.htm
- http://noctoc-noctoc.blogspot.com/2011/03/blog-post_22.html
- <http://www.makariosfoundation.org.cy/5ihtml>

Κατάλογος έργων/αντικειμένων

Τα δύο έργα στα αυτοκόλλητα: «Η συνομωσία των Τούρκων για σύλληψη και θανάτωση των Ελλήνων προκρίτων της Κύπρου» και «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός στο κελί να συνομιλεί με το γιο του Κκιόρογλους» εκτίθενται στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου, Λευκωσία.

Τα πιο κάτω έργα εκτίθενται στην Πινακοθήκη του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'.

- «Χορός στην Πνύκα» - πρόσθιο εξώφυλλο και σελίδες 10 και 30
- Οι χώρες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Ευρώπη, χάρτης και Σημαία ελληνικής πατρίδας Κύπρου - εσώφυλλο του πρόσθιου εξώφυλλου
- «Αρματολοί και κλέφτες» - σελίδες 4 και 29
- «Ελληνόπουλο» - σελ. 6
- Καριοφίλι με μηχανισμό πυρόλιθου, Δύο γιαταγάνια με κοκκάλινη λαβή, Πιστόλα ηπειρωτικού τύπου με λαβή «αυγό περιστεριού» και Μαχαίρι με θήκη - σελ. 7
- «Ο Χορός του Ζαλόγγου» - σελίδες 8 και 30
- «Χωρική της Αττικής», «Παπαφλέσας», «Κόρη της Χίου» και «Κωνσταντίνος Μπότσαρης» - σελ. 13

- «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός πριν τον απαγχονισμό του» - σελ. 14, 18 και 31
- «Απαγχονισμός του Εθνομάρτυρα Κυπριανού» και «Η σύλληψη του Αρχιεπισκόπου Κυπριανού» σελίδες 16, 17 και αυτοκόλλητα
- «Προσωπογραφία Αρχιεπισκόπου Κυπριανού» - σελ.17
- «Ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και οι άλλοι Ιεράρχες στο Σεράι», σελίδες 16, 17, 18, 31 και αυτοκόλλητα
- «Η Έξοδος του Μεσολογγίου» - σελ. 19 και 31
- Γύψινο πρόπλασμα της μπρούντζινης προτομής - σελ. 21
- Εικονίσματα και εκκλησιαστικά κειμήλια του Μικρασιατικού Ελληνισμού της Κύπρου - σελ. 22
- «Η σφαγή της Χίου», «Επιτραπέζιο ωρολόγιο με Έλληνα ναυτικό» και «Η Ελλάδα εκπνέει στα ερείπια του Μεσολογγίου», - εσώφυλλο του οπίσθιου εξώφυλλου

Έργα εξώφυλλου

Πρόσθιο εξώφυλλο: P. Bonirote, «Χορός στην Πνύκα», ελαιογραφία σε καμβά, Αθήνα, 1842

Οπίσθιο εξώφυλλο: N. Κοτζαμάνη, «Η Κύπρος στεφανωμένη»

«Η σφαγή της Χίου», ελαιογραφία σε καμβά, αντίγραφο από το ομώνυμο έργο του Eugene Delacroix, αποδίδεται στον G. Courbet, 19ος αιώνας.

«Επιτραπέζιο ωρολόγιο με Έλληνα ναυτικό», Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου, Λευκωσία, 19ος αιώνας.

«Η Ελλάδα εκπνέει στα ερείπια του Μεσολογγίου», λιθογραφία από πίνακα του Delacroix, Γαλλική Σχολή, 19ος αιώνας.

